

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XXXIII. évf.

1898. Julius—Augustus.

4-ik füzet.

Szellemünk képviselői a Millenium századában.

II. A vargyasi Danielek.

Másfélszázad év vonult el vallásunk felett alapítása óta. A mily fényes volt az általunk képviselt eszme felvonulása, reggele: ép oly hamar kezdett felettünk borulni. Nagy családaink elhagynak. Duna, tiszavidéki ekklézsiáink áttérnek. Hol vallásunk egy századon át virágzott, Lengyelországból száműzetett. Már csak Erdély az unitárismus eszméjének hazája. Az erdélyi fejedelemség megszűnte után, a leopoldi diploma 1691-ben biztosította ugyan fennállását: de alig telt el pár évtized, kiirtatásunkra az aknamunka megkezdett. A mint az erdélyi fejedelemség kezdetén secularizált erdélyi r. kath. püspökség helyreállításával, 1716. február 19-én az erdélyi püspök beigtattatott: a következő hónap, márcz. 30-án, kolozsvári templomunk, mondhatni székesegyházunk, elvétellett; s hogy papneveldénk is megsemmisíttessék, két év mulva, 1718. márcz. 30-án kolozsvári főiskolánkból kiűzettünk, épülete, vagyona elvétellett. Tanuló, tanár az ég alatt maradt, kenyér nélkül. Minden, a mit megmenthet — egy esengetyű, s a kismező, mit egy kegyes atyánkfia az ifjuságnak játszó helyül hagyományozott.

Bornemissza udvari cancellár 1713-ról úgy informálta volt a titkos kabinétet, hogy bátran hozzá foghatni a kiirtatáshoz, mert népünk szegény, a nagy családok elhagytak, nincs a ki védelmezzen. Azonban a mint a templom s különösen az iskola elvétele bekövetkezett, néhány napra, ápr. 8-án már megjelent a czáfolat, előálltak a védelmezők, ha kell martyrok. Az eszmének, a mindenség, a keresztény vallás, a monarchia őszeméje, az a mi a keresztény civilisatiót a görög-római mythologikus civilisatiótól megkülönbözteti, az egység, egységesség eszméjének védelmét felvették.

Biztatást meritenek az akkori világtörténet folyásából. Abból, hogy a dynastia Spanyolországból kiszorult, s nem akarhattak Ausztriából is Spanyolországot csinálni, hol a világi elem színét-javát

az inquisitio kiirtotta, s a kereszt a trón megmentésére gyenge fegyver volt. Látták, mit a confratverek nem láttak, hogy a pragmatica sanctio felvetése véget vet a Kolonicsok ministerségének, a világi elem felszabadul, a kormányzás secularizáltatik, s hogy a protestánsok üldözésének ütött a végórája. Legalább Magyarországon, hol a Rákóczi forradalom bebizonyította, hogy szabadságunk veszélye idejében nincs katolikus, nincs protestáns, csak magyar; s hogy a nemzet egybetartozandósága érzete vallásaért a nemzet kötelékéből senkit sem zár ki, mint másutt. Biztak a nemzet, az erdélyi alkotmány védelmében, mely vallásunkat elismerte. Morálunknak a más vallásokéval való egységébe.

A mint székesegyházunknak, papneveldénknek vége volt, 1718. ápr. 8-án Küküllőmegye s a Székelyföld nagy családai Marosvásárhelyre összehívtattak, s felvetve a kérdést: hogy számolnának be az Istennek, mit mondana a világ és utókor, ha a vallás szemök láttára elesnék, mintegy fogadalmat tettek egymásnak, hogy jőjjön a mi jó, de religióinkat megsemmisítetteti nem engedik.

Ez az ápr. 8-a a mi márczius tizenötödikünk: a talpra magyar elhangzása. Kik hitták össze e gyűlést, kik voltak jelen, nem szól jegyzőkönyv róla. Mindenesetre a királyi tábla fiai adták a riadót; s ott volt lélekben a nép s minden előkelő család, mely mint elődásunk folytán kiderül, filléreit, forintjait, százasait önként hozza vallása oltárára. Ott voltak az elsők közt a vargyasi Danielek, kik azoktól a sötét időktől napjainkig, családaink közül legtöbb időn át álltak és állnak statusunk élén. Összesen 107 éven át.

A mint János Zsigmond után a fejedelmi szék katolikus, majd reformatus kézre jutott, Kolozsvár lett a központunk, Kolozsvár első papja az egyház püspöke. Most se templom, sem iskola. A templom elvétele után magánház lett a templomozás helye, egyben a magyarok, a másikban a lengyel unitáriusok imádkoztak. A mint már a második iskola is bezárult megettek, a tanulók nagy része a szélrőzsa minden irányába szétment; mi megmaradt, a kolozsvári hívek kegyelem kenyérére szorult; a tanár, ha nem volt az ekklezsia papja, fedél, kenyér nélkül állt. Ez volt a lesújtó helyzet, a midőn előkelőbb családaink 1718. ápr. 8-án Vásárhelyt, más versio szerint Kolozsvárt, összegyűltek --- Vallásüldözöttek voltak első magvai az északamerikai Egyesült-államoknak. Az akkori kétségbeesett hitbuzgóság kellett ahhoz, hogy az egybegyűltek kimondják: hogy mégis mozog a föld, mégis megmentjük az egy Isten imádását. A

pillanat szükségéből foly, hogy mindenik zsebéhez kapott, s elhátározták felszólítani a hiveket, az ekkleziákat és családokat, siesse- nek adományaikkal egy új iskola, új papnövelde építéséhez, fentar- tásához hozzájárulni. Hogy folyóvá tegyék, szervezkedni kellett.

Eddig szervezetünk igen egyszerű. Kolozsvár első papja primus inter pares. Az iskola az ekklezsia gondozása alatt állt, az töltötte be a tanári székeket, szállásáról, fizetéséről gondoskodott: volt jöve- delem, ott volt a kolozsvári szentpéteri malom, ott volt a Kolozs- vár város dézsmájának quártája. Az iskola épülettel, malom, quarta, quartaház elvétellett. E pillanatban hiába lenne iskola, tanár, ha nines tanuló, már pedig eddig a tanulók benlakással, alumniummal voltak a jövedelemből ellátva. Hogy szét ne rebbenjen az egész, a mindennapiról kellett gondoskodni. Ezt hirtelen fedezték az össze- futottak, de mi legyen a hónappal, az évekkel. Szervezkedtek. Ma- gokat főconsistoriumnak proklamálták. Hét fő curatort állítottak, vagyis minden család csoportból egyet. Hét megyében volt még ott- hon e vallás, minden megye élére egy világi gondnokot neveztek. S mint a ki porig égett, nyakába vette a kéregetés perselyét. Bizva szellemünk diadalában, daczolva a kormány lehető haragjával s az uralkodó szellem lenézésével, munkához fogtak.

Ezen bátor, ezen resolutus atyánkfiai között az első sorban álltak a Danielek, a hatalmas *D. István* (1639—88.) udvarhelyszéki főkirály- bíró fiai, ki a nemzeti fejedelemség végnapjaiban, mint erős török párti, alighogy fejét nem vesztette. Most három fia van fenn, mert kettő esatában már elesett; de nekünk elesik a harmadik is, ki végig harezolja a Rákóezi forradalmat, aztán kitér és báró lesz: azonban két fia hívünk marad. Ezek ketten követik az edélyi poli- tikát, a Rákóezi forradalom alatt egyik aulicus marad, a másik forra- dalmár lesz, hogyha az egyik bukik, megmenti a másik. E két Dániel: *Ferencz és Péter*. De ott vannak leány testvéreik, kik közül kettő két hatalmas unitáriust hoznak a harezba, a h.-szentmártoni Bíró Sámuel consiliatust és P. Horváth Boldizsárt; s magok is nejeik után Péter a Sárosi, Ferencz a Zsuki családok támogatását hozzák. Már maga a család egy kis tábor, a két testvér pedig vezéri sze- repre vállalkozik, a magok közt kiosztott főgondnokság gondjait fel- veszik. Főgondnok társaikkal együttes aláírás mellett kibocsátották a körleveleket, melyekben minden hívőt adakozásra szólítanak s ezzel a főgondnoki itaézményt statusunkba beindították.

Daniel Ferencz (1674 -- 1747.) megmaradt mint a táblai assessorokat nevezték, tábla fiának, mit 35 évig viselt. Az 1718-ki szervezkedéskor egyik főgondnok, vezérferfi, a közadakozásban is elől jár. Meghalt 1747. márcz. 22-én, 29 évi főgondnokság után. Mint Apor Péter elparentálja, igen emberséges, szelid alázatos férfi, csak kár hogy unitárius volt.

Daniel Péter (1676 -- 1741.), ki a Rákóczi forradalom alatt a m.-vásárhelyi gyűlésen, hol Rákóczit erdélyi fejedelemnek választották, Rákóczi előtt a fejedelmi buzogányt vitte, csak később 1723-ban következett főgondnoknak. Épen jókor. Mert oda jutottunk, hogy éppen ebben az évben a leapadt tanuló ifjúságból is 16, megunva a koplalást, kilépett. Azonban jött Dániel Péter, hozta saját s széles rokonsága áldozatkészségét. A tanuló ifjúság alá lovat adott, utnak indította, hogy mendikáljanak; ha nem gyűjtöttek eleget, kiporolta. S hogy jó példával menjen elől, 1724-ről kelt aláírási ívében a kolozsvári kollegium részére évenkénti 200, a tordai gymnasiumnak 60 véka buzát irt alá, mit Szőkefalváról, hol neje után lakott, be is szállíttatott. Kipusztittatásunk után hat évvel, fellépése által már ott álltunk, hogy a mindennapi kenyér megfogyatkozásáról nem volt szó. Tanítás, tanulás rendes kerékvágásba jött. Kömnyü volt neki, mint szokás mondani, ur volt, kinek Zsófia leánya gubernatorné lett. Tizennyolez évig volt főgondnokunk, 1741. márcz. 1-én halt el.

Fia nem volt, de volt bátyjának, első főgondnokunknak. Áthuztuk ténitásban ki nem fáradó mult század közepét, s Dániel Ferencz unokájában előálltak azok a Danielek, kik mintegy született főgondnokaink.

Idősb *Daniel Elek* 1719-ben született. Közgyűléseinken 1780-ban kezd megjelenni, mint nagyságos, mint a ki P. Horváth leányt vett el, ősei nyomdokán indulva. József esászáur alatt a főkormány-szék királyi biztosok által képviseltette magát, de mindig nagy esaládainkból. Daniel Elek 1786-ban mint ilyen jelenik meg zsinatunkon. Bíró Zsigmond halálával, 1792-ben udvarhelyszéki gondnok; 1802. jun. 27-én egyházunk főgondnokává választatott.

Már megvolt a türelmi patens, az 1791/2-ki országgyűlésen visszatértek az alkotmányosabb idők, a kolozsvári templom felépült, a kollegium építése javában folyt, mikor a főgondnokságot átvette: mégis mily háborgás élt a lelkekben, mutatja 1806. jul. 20-áról kelt körlevele, melyben atyánkfiaival tudatja, hogy a kollegium építése

többe került, mint gondolták, de még könyvtárt is kellene alapítani: azzal a megjegyzéssel szólítja adakozásra, hogy nem tudni, meddig tart a vallás az a szabadsága, hogy iskolát, templomot építhet. Az iskola felépült. Meghalt 1812. jan. 23-án.

Ifjabb *Daniel Elek*, ki már nekem is főgondnokom, a napoleoni idők után bekövetkezett reactio magaslatán, 1820. jul. 1-én választott főgondnoknak. Előbb felsőfejérmegyei főispán. Erdélyben 1811. óta 1834-ig országgyűlés nem tartott, competenciánk az országos hivatalokban választás után nem juttatott ki. A mint a nemzet jogérzete megnyilatkozhatott, az országos méltóságok legnagyobbika a gubernatorság katolikus, a második a kinstárnokság református, a harmadik és utolsó, a királyi táblai elnökség unitáriussal, Daniel Elekkel töltetett be. Utolsó királyi táblai elnök, ki fényes állását fényes udvartartással képviselte. Mint minden a mi Daniel, nő, férfi, nőies szépség, nem magas, kissé testes ember. De a midőn ragyogó diszmagyarban a királyi tábla ülésére megjelent, méltóságtól szikrázó szemével a táblán végig jártatta tekintetét s nekünk cancellariai ifjuság kardjainak esendet intett: volt abban valami az ősidőkből, a fejedelmi korból. Mint főgondnokot jellemzi, hogy Brassai megválasztásának ő volt egyik zászlóvivője. Neki jutott, hogy élvezze miért ősei küzdöttek, szenvedtek, egyházunk alkotmányos elismertetésének, egyházunk feje méltatásának jóleső élvezetét. A forradalomra következett szenvedések megérése nélkül halt el, 1848. nov. 2-án.

Fia *Daniel Gábor* ötödik főgondnokunk a Daniel családból, ki 1876. aug. 27-én lépett ősei nyomdokába, mondhatni örökébe. Most nyugalmazott udvarhelyszéki főispán, főrendiházi tag, irodalombarát, ki 1862-ben Thaly Kálmánnal kiadta családjá okleveleit, 1896-ban megírta s kiadta családjá történetét. Élőkről nem szándékozom hosszasabban megemlékezni. De a Daniel család tipikus vonásaihoz tartozik, ha felemlítem, hogy láttam, mint gyermeket, a mint Berde Mózsával, tanítójával, hazamenve meglátogatták a tordai gymnasiumot: előttem áll, mint simult a gyönyörű szőlke gyerek, két szemét rajtunk jártatva, Berdéhez. Láttam, mint házi urat, 1848. őszén, a mint a vásárhelyi esatavesztés után az erdőkön, Homorodon, Lővétén át bujdosva, annyian egész napon egy árpa kenyérrel táplálkozva, estve mint biztos helyre, vargyasi kastélyába bevonultunk. S félszázad mulva felujultak ifjuságunk emlékei, midőn 1892-ben, felhívásomra, összegyöttünk azok, kik 1842-ben collegiumunkat elhagy-

tuk : kevesen voltunk, Daniel Gábor is az ő örökölt szeretetreméltóságával, őszinte kedélyével, lyrikus hangjával, örök ifjúságával nevelte öreg napjaink ünnepét.

Neje b. Rauber Mária. Egyik fia *Gábor* országgyűlési képviselő, *Lajos* az ősi fészket tartja. Neje Pálfi leány.

I. bővebben : Daniel család két kötetét. Kőváry : Erdély nevezetesebb családait. Keresztény Magvető 1885. évf. 226. Boros György két Danielét, Kereszt. Magvető 1897. évf. 154. l.

III. A kénosai Sándorok.

Udvarhely közelében fekszik a kis székely falu, mely a család bölesője volt. Honnan a fejedelmi korszak végén Galambfalvára s onnan a megyékre szakadnak, s a Szentiványi, Horváth, Daniel, Pálfi, Simén családokból házasodva, szellemünk kiváló képviselői közé emelkedtek. S a mennyire gyér adatainkból látom, őket illeti a múlt század elején az a dicsőség, mely e mondás megértéséből támad : bis dat, qui cito dat.

El akarják religionkat törölni, kell újra meg újra ismétlenünk, hogy tiszteletet követelhessünk azon nevek számára, kik a megmennteni akarás lobogóját kitűzték. Nincs aristokrátiánk, ki lehet pusztítani, hangzott a jelszó. S nem akarják tényezőnek venni a magyar lélek lelkesedését, a hitbuzgóságot, az egybetartozás érzetének nemes kötelékét ; a népet, mely fizetni akarja papjait, mestereit, tanítóit ; a részünken maradt családokat, melyek ha nem is mennek nagybirtokos számba, készek az áldozatra ; s azokat a nagyobb családokat, kik az erdélyi igények és viszonyok között munkásságuk és takarékosságuk nyomán független anyagi állásra emelkedtek. Nem látják az ügynevezett vivum acerrariumot.

Mert az 1716 és 18-iki katasztrófa után nincs többé közvagyom, nincs iskola, papnevelde ; tanuló és tanár volna, de nincs hova lehajtani fejét, nincs mindennapja : megszállja a lelkeket a közadakozásból megélés gondolatja, de az egy Isten imádásáról le nem mondanak. Hajoljunk meg e kis, de merész tábor előtt, mint szellemünknek igazi képviselői előtt, kikből két nemzedék a nélkül állta az ostromot, hogy reménysugárt látott volna.

Mert mi is volt az a collectázás. De mi volt a fedezendő szükséglet ? A szükséglet iskolát építeni, a tanuló ifjúságot, hogy szét ne robbanjon, lakással, élelemmel, ingyen taníttatással ellátni, a professorokat szintén ellátásról biztosítani. S mindezt üres pénz-

tár mellett, önkéntes közadakozásra támaszkodva. Mert ha nincs iskola, nincs pap; ha nincs pap, nincs eklézsia; ha nincsenek eklézsiai, nincs többé unitárius vallás. S ezek a bátor férfiak mindenre vállalkoztak. A collectázást bizonyos rendszerre fektették. A népet, mint a hogy ma is, a pap a templomban minden hónap első vasárnapján adakozásra szólította, rámutatott a kitett perselyre. A múlt század nyelvéen szólva, a nemeseket házuknál keresték fel. Mint az üldöztetés vége felé, 1777-ben látjuk, az eklézsiaiak földjeik termésének $\frac{1}{3}$ -át, tőkájök javadalmának $\frac{1}{4}$ -ét szolgáltatták a collegium szükségére. A papok, mesterek is megrótták magokat. Ha zsinat, ha főconsistorium volt, isteni tisztelet végével a generalis notarius kiállott az urasztala mellé, a hivek rakták le áldozataikat s azt jegyezte. Másnap Háromszék, Fejérmegye, Udvarhelyszék, Kereszturfiuszék, Marosszék, Küküllőmegye, Aranyosszék esperesei beszoigáltatták a kerületeikben begyült collectát, mit a püspök vett át. Mig aztán II. József a collectázást be nem tiltotta. Mert a jegyzőkönyveket fel kellett terjeszteni, nem protoeulálták ugyan, de azért folyt, mint a hogy József utáni jegyzőkönyveink mutatják.

De nemcsak az iskolák, tanulók, tanárokról kellett gondoskodni: ott voltak a templomok, a szegény vacans papok, papi árvák, özvegyek, akademiára menendők: mindezekre külön ezimen is adakoztak. S a mi előtt meg kell hajolnunk, nem hogy kifáradtak volna, hanem a mint az esperesek évenkénti beszámolásából látjuk, mi kezdetben alig 100 frt, majd 200, végül 300 frt felé járja. De mi ez mindannyi tanulónak, professornak, püspöknek. Azonban ott vannak, kiket a minket eltörölni akarók nem láttak, ha az országnak nem is, nekünk nagy családok, kik fiaikra, unokáikra hagyják érzett fájdalmuk legendáját. Hoznak pénzt, gabonát s azt fogataikkal be is szállíttatják. Tanulónak, tanárnak legalább van kenyere, a tanuló a pénzből hetenként osztozik; a tanároknak lakás, 80 véka búza egyelőre 120 frt pénz van ígérve, de azzal a záradékkal, ha lesz honnan.

Azonban volt honnan, mert a Belényesiek, Gálok, Henterek, Maurerek, Nagyok, Pálfiak, Siménfalviak adakozása mellett, ott állnak a fundatorok, kik jószágaik terménye dézsmájában, valamely malmuk szombati vámjában, az abrudbányaiak a sorompók haszonbérében folyóvá teszik adományaikat: a Danielek, Zsukiak, P. Horváthok, Simének, s kikre most jövünk, a Kénosi Sándorok. A Kénosi Sándor család nem rég emelkedett ki. De már Sándor Pált Apafi

tuszul a portára küldi, a hét toronyba jut. Fia *Gergely* († 1728. szept. 18.) a Rákóczi forradalomra következett erdélyi kormány egyik tagja, az 1713 ki országgyűlés választásából unitárius részről ítélőmester. A tanoda s tempom elvétele után elsőik közé tartozott, ki 1718-ban összefutott s évenként 100 véka búzát ígért szállíttatni Kolozsvárra Kelementelkéről.

A Kénosi Sándorok másik ágából, mely napjainkra lejött, Sándor *József*, küllömlőmegyei sárdi birtokos, az első, 1748-ban, ki dézmája ezimén pénzt küld, 33 frtot. Ennek fia, S. *Mózes* 1762-ben megkezdi nagy adományozását. S itt értünk az e századra lejött *Sándor Mózesre*, ki úgy látszik Hunyadmegyébe szakadt, s a hunyadmegyei Sándor jószágok birtokosa. Adakozása egy 1773. jun. 11-ről kelt levéllel kezdődik, melylyel 500 frtot küld, egy levéllel, mely így kezdődik: *Fontem qui haurit, coronet*“. S azután hivatkozik Böles Salamonra, ki egy mondásával ösztönzi őt az Isten dicsőségére conferálni. S még abban az évben megválasztották Kereszturfiuszék egyházköri gondnokának, s azon küldöttség tagjának, mely az abban az évben Erdélyt meglátogató József koronaörököst kívánta volna üdvözleni. A következő 1774-ben már rápolti dézmája fejében 67 frtot küld be. Mi akkor nagy pénz volt. Még a következő években is járja zsinatainkat, főtanácsunkat, 1809-ben halt el.

De nem csak őt, ott látjuk a család több tagját, a mint consistorok ügyeink iránt érdeklődnek. Sándor *Józsefet* 1786—93-ban. Sándor *Gergelyt* és Sándor *Mózes* urfit, 1792-ben; Sándor *Jánost*, az aranyosszéki fő-királybirót.

A századunkra lejött Sándorok közül, *Gergely*, még egyik kiváló patronusunk, mint hunyadmegyei legatust fogadott rápolti udvarában, figyelmeztetett a rápolti vizesésre. Neje Baresai leány. Fiai: *József* és *Lajos*. *József* királyi közjegyző Déván. A nyolczvanas években a Történelmi társulat Déván tartotta közgyűlésén Sándor *József* azzal tisztelt meg, hogy egyik vendégének engem választott. Tavaly Borszéken már fájdalommal láttam egészsége hanyatlását. Még élénken beszélt a Déván alakult ekklézsiáinkról, mely buzgalmának az eredménye. S még sajnosabb, hogy az új plantatio gondnoki állását testvére *Lajos*, rápolti birtokos kezébe kellett hogy letegyze. Közügyeink iránt való érdeklődése jelzéseül felhozhatjuk, hogy az Emke havi gyűléseiről Kolozsvárt, soha sem szokott volt elmaradni.

L. Kőváry: Erdély nev. családai. 222. l. Keresztény Magvető XXIX. évf. 94. l. Mult század végi jegyzőkönyvünk 362. l.

Brassai, mint philosophus.

II.

Logikai munkássága.

Végig kísértük Brassait logikai fejtegetéseiben. Láttuk, hogy a hagyományos formai logika hiányain itt-ott segíteni próbál. Így a principium tertii exclusi-t helyesen így magyarázza: egy jegy és ennek ellenmondata közül valamelyik az *egyénre* szükségkép illik. Itt mások az egyén helyett fogalmat mondanak. Egy példa megvilágosítja a kérdést. Az alma jegyei közé nem vehetem fel sem a „piros“, sem a „nem piros“ jegyet. De egy bizonyos alma jegyei közé igen. Leszállítja a formai logikák azon elvét is, mintha a fogalom köre *lényegesen* *visszás* arányban állna tartalmával. Termékeny az utalás logikájában a fogalmak fokozatos sorozatánál a természettudományi rendszerekre. Meglepően magyarázza logikai világításban az elméleti és gyakorlati embert. Amaz a fogalmat inkább tartalmánál, ez inkább körénél fogva gondolja. E pontnál egy igen fontos paedagogiai kérdés merül fel, melyre utal is, azonban részletesen nem tárgyalhatja. A fogalmak felosztását a fogalmak egyéni, fogalmi köre és tartalma szempontjából adja. Az ítéletek közti különbségekre figyelve, azokat különbözőleg nevezi el, a mit elődeinél hiába keresünk. Helyes világításba helyezi a hypothesist is, mit „praemissák keresése“ czímen tárgyal. Formai logikusoknál ezt a természettudományi kutatásoknál oly fontos szerepet játszó segédeszközt sem találjuk meg.

Itt kerül sor arra is, hogy szóljunk a *formalis* vagy *deductiv*, vagy *közönséges* logika és a *speculativ* és *inductiv* logika egymáshoz való viszonyáról. A formalis logika megteremtője Aristoteles. Kant szerint Aristoteles óta ez a tudomány egy lépést sem haladt előre. Ennek a logikának, a mint üres sablonok és formák között mozgott a középkoron át, tagadhatatlanul nagy hiányai vannak. Egyik hiánya az, hogy a nyelvbeli kifejezés nyelvtani s a gondolat logikai formái között a legszorosabb megegyezést, a részletekig menő összhangot látott és tanított. Pedig hát, a mint a nyelvtudomány tanítja,